

PRZYWŁASZCZAĆ (382) *vb impf*

W inf -włã- (55), -wła- (14); -wła- *KromRozm I, KromRozm II, KuczbKat, ModrzBaz* (4); -włã- : -wła- *KrowObr* (1:3), *Mącz* (10:2), *BiałKat* (1:1), *RejPosRozpr* (4:1); *w pozostałych formach* -włã- (274), -wła- (7); -wła- *RejPosWiecz²*; -włã- : -wła- *OpecŻyw* (1:1), *KrowObr* (16:1), *Leop* (1:1), *Mącz* (24:1), *CzechRozm* (12:1), *NiemObr* (19:1); *drugie a jasne*.

inf przywłászczać (73). ◇ *praes 1 sg* przywłászczam (28). ◇ *2 sg* przywłászczasz (3). ◇ *3 sg* przywłászczą (80). ◇ *1 pl* przywłászczamy (21). ◇ *2 pl* przywłászczacie (8). ◇ *3 pl* przywłászczają (61). ◇ *praet 3 sg m* przywłászczął (17). *f* przywłászczała (2). ◇ *1 pl m pers* -smy przywłászczali (1). ◇ *3 pl m pers* przywłászczali (17). *subst* przywłászczały (1). ◇ *fut 1 sg m* będę przywłászczął (1). ◇ *2 sg m* będziesz przywłászczął (1). ◇ *3 sg m* będzie przywłászczął (1) *CzechRozm*, przywłászczać będzie (1) *BibRadz*. ◇ *pl 3 m pers* przywłászczać będą (1). ◇ *imp 2 sg* przywłászczaj (2). ◇ *3 sg* niech przywłászczą (1). ◇ *2 pl* przywłászczajcie (1). ◇ *con 1 sg m* bym przywłászczął (1) *RejPosRozpr*, bych przywłászczął (1) *WróbŻółt*. ◇ *3 sg m* by przywłászczął (6). *f* by przywłászczała (1). ◇ *1 pl m pers* bychmy przywłászczali (3) *RejPos* (2), *WujJud*, bysmy przywłászczali (1) *RejPosWstaw*. ◇ *2 pl m pers* byście przywłászczali (1). ◇ *3 pl m pers* by przywłászczali (5). *subst* by przywłászczały (1). ◇ *impers praes* przywłászczą się (3). ◇ *part praes act* przywłászczając (37), przywłászczający (1) *LubPs*.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI w (siedem z niżej notowanych przykładów) s.v. przywłászczyć.

1. *Czynić czyjąś własnością a. dawać do użytkowania; usurpare Vulg, Mącz, JanStat, Cn; mancipare Mącz, Calep; addicere Calep, Cn; asciscere Cn [w tym: komu, czemu (38), kogo, co (30)] (48)* : A wiele tego głubftwa y Balwofalftwa między krzelciany ze vmarlich ludzy kołcy nie iedno w frzebro/ y wzłoto oprawiaią [...]/ ale wnie wierzą/ y czo łamemu bogu przyflufze to ym przywłászczaią *SeklKat Z; Mącz* 35c, 85b; *Calep* 22a, 634a; W Polłkim ięzyku confunduią *Mutuum* á *Commodatum*, té dwoie łłowá zowiąc pożyczaniem [...]. Przeto *mutuum* rzezoné iest, że fie przywłászcza iákoby *meum tuum* czyni fie. *SarnStat* 1272; DArowánié iest czwarty á nalepfzy *contract*, że kto z miłości álbo z ludzkości co komu przywłászcza. *SarnStat* 1275; [*HistTroj* K2v].

[*przywłászczać z czego*: ALe fynowie Izraelowi przefłapili przykazanie/ y przywłászczáli łobie z rzeczy przekłętych. *Leop* 1577 *Ios* 7/1 (*Linde s.v. przywłászczyć*).]

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): Iudałzowa družyná: Naprzod która prosi NA BOGA, NA VBOGIE, łtąd korzyść odnośi; Sobie to przywłászczaią co Bogu przyflufza *KlonWor* 46.

W przeciwstawieniu: »oddalać ... przywłászczać« (1): *Mącz* 206a; [Bo ácz y ten co dáruię/ y ten co przedaię/ y ten co pożyczca/ rzecz łwá włafną oddala od łiebie/ y przywłászcza ią drugiemu *ŚmigłLichwa* 8].

Zwroty: »gwałtem przywłászczać« (1): kto gwałtem dziełięciny kołcielne łobie przywłászcza/ łam fie łtanie dziełięciną. *PowodPr* 26.

»co komu należy przywłászczać« (1): Cnotą [...]. Przyczyniaiy fie ábył fie podobal káždemu/ A co komu należy to przywłászczaię iemu. *RejWiz* 43v.

»niesprawiedliwie przywłászczać« (1): á co Bożęgo y Kołcielnego iest/ niesprawiedliwie łobie przywłászczaię. *WujJud* 230v.

»przywłaszczać sobie« = *zabierać, zagarniać, kraść; usucapere Mącz, Calep; vindicare JanStat (20): BierEz O2v; ComCrac 20; GroicPorz kk2v [2 r.];* żałowali fie ná Siećiechá Hethmaná [...]/ iż fie źle záchowuie [...]/ czyniác fie drugim krolem wżytko łobie przywłalcza. *BielKron 349v; Usucapio, Długim á dawnym vżywaniem łobie przywłalczam Mącz 510d, 509c; WujJud 209, 230v; ModrzBaz 48v; SkarŻyw 81; Calep 1146a; WujNT 416; Iż ácz rzeki Królestwá náłżego [...] náłże fą y niemoże żaden Prawem fwym włálnym ich łobie przywłalczać SarnStat 917, 344, 672; PowodPr 26, 77; Iákby łobie przywłalczał/ dano mu [Miltiadesowi] tę winę Połpolite pieniądze: y prze tę przyczynę Władzon od Atheńczykow KlonWor 17, 18, 46; [Leop 1577 Ios 7/1 (Linde s.v. przywłaszczyć)].*

»sobie [od kogo] przywłaszczać« = *otrzymywać (1):* ktory [Chrystus] to o łobie świadczy/ iż mu óciec wżyték fąd oddał do ręku [...]. A to o fądzie/ ktory Chriřtus łobie od Bogá przywłalcza/ dofýc niechay będzie. *NiemObr 109.*

Iron. (1): SYmeon ná fwe ręce/ gdy wzywał Páná fwego [...]/ Záfpiewał/ iż fie oná/ iuż fwiátłość zyáwiła/ Ktora ludzkim narodom/ obiecaná była. Náłzy kłięża podnořząc/ gdy gromnicę fwięcá [...]/ Tęż iey piołnkę co Bogu/ nadobnie fpiewáią/ Y tęż fwiátłość narodom/ ludzkim przywłalczáią. *RejZwierz 106v.*

Przen (7) :

Zwoty: »przywłaszczać sobie« (5): Aż potym ták iáko tám Ian fwięty piřze/ iż wyřąpiła była Beřtia z ziemie o dwu rogach/ przywłalczáiąc ie łobie iáko Baranek *RejAp BB3v, 110, 112v, 142v;* A wierność káznodzieyřka w tym należy/ áby żeńcá Chryřtuřow nic łobie pańřkiego nieprzywłalczał *SkarŻyw 312.*

»sobie przywłaszczać« = *mieć udział (2): [Plato powiada:]* że Nietylko łobie narodzeniřmy/ ale połřciá náłřego czeřtz [!] łobie oyczyzna przywłalczá/ czeřtz rodzice/ a czeřtz przyiáciele *OpecŻywSandP ktv;* Pánieńřtwo nie wżytko twé/ iefli niewieřz tego/ Lecz máią y rodzice poczeřci do niego. Iedná czeřć iefť oycowřka: drugą mátká łobie Przywłalcza: trzeciá/ tylko iefť lámá przy tobie. *KochEpitCat 111.*

a. Przyłaczáć terytorium; appropriare JanStat (8) :

przywłaszczać do czego (2): Máthyař krol Węgieřki walczył nań [tj. *Fryderyka III*]/ y wygnał go z Wiedniá przywłalczáiąc Rákufy do Węgieř iáko pirwey były. *BielKron 188v; SarnStat 1072; [LustrKrac I 59].*

przywłaszczać ku czemu (1): yakom ya nyepřygrodzyl Czasczy zyemye vczczywego y slachethnego Stanisława Gylewycza [...] any przywłalczam they tho Cząřthky yego kv ogrodowy moyemv *ZapWar 1529 nr 2356; [KsięgiSądŁąck 1573 nr 229].*

W połączeniu szeregowym (1): [ziemie litewskie] powtóre wćielamy/ y práwie wwnętrności kładźiemy/ przywłalczamy/ złączamy/ przyłaczamy/ řprzyimięřzamy/ y ná wieki przykładamy *SarnStat 987.*

Zwoty: »przywłaszczać bez prawa« (1): á áby kto nie^mnimiał áby to krol Polřki z iákiey chćiwořci álbo pychy czynił Prufką ziemię łobie przywłalczáiąc bez práwá/ iawna rzecz iefť/ iż on kroleřtw álbo kłięřtwá/ kthore fie mu dobrowolnie w moc dawály/ niechćiał přyřimowác *BielKron 231.*

»przywłaszczać sobie« (3): [Otton III] Będąc młody po oycowej śmierci/ był dan w opiekę Henrykowi Baworfkemu kfiążęciu/ który iego pánftwá począł przywłaszczać łobie *BielKron* 175, 231, 401v.

Przen metonimicznie: Przywłaszczać obywatelów = przywłaszczać ich terytorium (1) :

W połączeniu szeregowym (1): Tych tedy obywatelów źiemie Bełzkiéy [...] przez ninieyfzy Przywiléy zásię przyjmuiemy/ wćielamy/ przyłączamy/ przywłaszczamy/ y ziednoczamy ná wieki wiekom *SarnStat* 1053.

b. O Chrystusie: przyjmować ludzkie grzechy jako własne (1) :

Zwrot: »sobie przywłaszczać« (1): A pociechá wielka/ iż on [Jezus] náfze wśyithki niedoftátki y grzechy ná fię brác á łobie przywłaszczać raczy. *LubPs* P6v marg.

Szereg: »na się brąc a przywłaszczać« (1): *LubPs* P6v marg cf *Zwrot*.

2. Twierdzić coś o kimś a. o czymś, zwłaszcza, że jest jakiś, coś uczynił, przypisywać; vindicare *Vulg, Mącz, Calep, Cn; attribuere HistAl, Mącz, Cn; usurpare Mącz, JanStat, Cn; assignare HistAl, Mącz; assumere Mącz, PolAnt; tribuere Mącz, Modrz; imputare Mącz, Calep; ascribere, arrogare Mącz, Cn; dare PolAnt; adiudicare, condicere, dicere, existimare, sumere Mącz [w tym: kogo, co (194), komu (189), czemu (19) – w tym: czemu w a. (14)] (223) :* *RejPs* 89, 99v; kto wśzechmocność przywłaszcza łtworzeniu ktora ma byc łamęmu bogu ten niewierzy wpana boga *SeklKat* Ov, F3, F4, N4v, Ov; zbyeżcye fię wśyficy dziwowác fię temu/ Co ya będę przywłaszczał temu Pánu łwemu *LubPs* P3v; Czemu Papież łobie przywłaszcztza moc/ nád wśyithkim łtworzeniem ná łwiećie? [...] Vkáłz/ gdzie Apoštołowie łobie kiedy tákowá moc przywłaszcztzáli? Abowiem by byli przywłaszcztzáli/ nigdyby byli tego nienápiłáli. *KrowObr* 8v; *KromRozm III* C6, N3v; *BielKron* 337; Non agnosco quod mihi tribuis, Nie znam fię k temu co mi przywłaszczałz. *Mącz* 250d, 85d, [176]d, 357d, 374c [3 r.], 387c, 409c, 410a; *SarnUzn* E6v, E7; Słuchayże iáko Duch łwięty they niełłáchetney łzáránczey przywłaszcza iad łzkorpionowy. *RejAp* 78, 111v; Co widząc Theologowie pogáńficy łtárzy/ że iedná łámá płęc dołkonáłości w łobie mieć nie może/ przywłaszczáią oboię płęc bogu *GórnDworz* X8; *RejPos* 213 [2 r.], 304v; A tá miłóść zawifna ktora Pánu Bogu przywłaszczamy/ nie znáczy iákiego łerdecznego zrułzenia/ ále [...] *KuczKat* 280, 55, 70; *WujJudConf* 123; *RejPosRozpr* b4; *RejPosWstaw* [110²]v; *CzechRozm* 122; *CzechEp* 142, 143, 324; Mać pan Chriřtus w piłmie łwiętyym rozne tytuły/ ktore od podobieńftwá rzeczy ćielefnych źiemfkich/ duch Boży bierze/ y pánu Chriřtułowi przywłaszcza *NiemObr* 43; *Calep* 515a, 1107b; *PowodPr* 83; [Abowiem będę wzywał imięniá Pána Bogá/ przywłaszczyćielz wielmożność Bogu náłzemu. *BibRadz Deut* 32/3 (*Linde s.v. przywłaszczyć*)].

przywłaszczać w czym [= czemu] (1): ku końcowi Miełiáćá Czerwcá [...] zefzli fię málem nie wśyithcy Plánetowie w iedno známię niebiełkie Lwá/ ktore známię z inłzych dwánałcie iefł nazacnieyfze/ nád ktore żadne inłze známię niebiełkie ták łfnácyymi gwiazdámi/ nie iefł ozdobione: dla tegoż teź Ałtrologowie to známię w Słóńcu przywłaszczáią *LeovPrzep* B4.

Z przysłówkiem ilościovym zastępującym dopełnienie bliższe (2): Bo iż káždy miłuię łámego łiebie: á ktemu/ y łam łobie wiele przywłaszcza/ y chce áby mu drudzy tákże więcyey niłzi przyłtoi przywłaszczáli *ModrzBaz* 17v.

cum inf (1): iedno gdy obaczmy łtan Piotrá s. żywot/ y łprawy wypifáne iego/ tu łie łnádnie obaczyć możemy/ [...] iefli łobie przywłázczał zwiężowác ábo rozwiężowác kogoby chciał wedle woley łwoiey ná zyemi *RejPos* 300v.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: to (9); zaimek względny (4), aby, żeby (5), iż, że (4)] (13): *SeklKat* D4; *KromRozm III* I8; Słuchayże co mu [*Chrystusowi*] ten łwięthy Prorok przez Duchá s. przywłázczać raczy: Iż Bog Ociec mowi do niego/ áby łiadł ná práwicy iego. *RejPos* 231v; *BiałKat* 323v; *WujJud* 131; *CzechRozm* 21; (*nagł*) Henryk Fráncułki Krol Polłki. (-) TEmu częgo Bog zayrzał myłmy przywłázczáli/ Nacz go byl [!] nie powołał my vpornie dáli. *PaprPan* Ee3v; *CzechEp* 277, 422; Gdyż tych czáłow/ ludźie máło nie włzyłcy/ przywłázczáią to łobie/ iż Bogá łłufznie y przyłtoynie chwálą *NiemObr* 70; *WujNT* 586; ztąd łie pokázuie, y iáwnie łie pokázác może: że y nie włzyłtkiego rozłádzic mogą [*sędziowie*]; y człowieczy rozum, nie łtanie go ná to, áby miał łobie przywłázczać, coby miał włzyłtko rozłádzic. *SarnStat* 792; *SkarKaz* 578a.

Z przytoczeniem (1): Bo łatwie rozumieć możemy/ iż to co Piotr Apołtoł Chrzełciájanom przywłázcza/ Wy łełtełcie rodzaj wybrány/ [...] łługom Kołłcielnym náleży. *KuczKat* 240.

Podmiotem jest tekst (4): *GrzegRóżn* D3v; Owa krothko mowiac/ co písmo przywłázcza duchowi człowieczemu/ tho mu przywłázcza poki łełt w cíele *GrzegŚm* 48; *NiemObr* 106; [Jest Krystus Nauczycielem, Mistrzem i Poczieszycielem naszym, co też i Duchowi łw. przywłázcza Pismo łw. *AktaSynod II* 337].

W przeciwstawieniach: »wydzierać (2), odejmować, uwłoczyć ... przywłázczać« (4): kiedyby Papieź pokory Apołtolłkiej náłłádował/ tedyby tego Tytułu áłbo przezwilká [*opoki*] Panu Kryłthułowi nie wydzierał/ á łobie nie przywłáztzał? *KrowObr* 13v, 19v; Ten rząd łtárodawny Apołtolłki niechciał Dámáłus Papieź/ áby łię płowác miał [...]. A nie przez innego/ iedno prze prozną chwálę y ámybicyą [!] Cárogrockich Błłkupow: ktorzy innym pierwłzym Pátryárchom człci dawney włoczył/ á łobie ią przywłázczać chłieli. *SkarJedn* 178; Iáko tedy Chriłtułowi Pánu nie odeymuię tego/ czým on łełt: áni łobie przywłázczaam te^{go} co iego łełt: ták go też y w łwoy poczet nie kłáde. *CzechEp* 338.

Zwroty: [»fałszywie przywłázczać«: Nadrzewiey iżby to ták byłó/ iżeby tá wola boża byłá iżbych ia krolował/ y pánłtwo trzymał zá twęgo żywotá/ iákoż Cefárzowa fałzywie mi to przywłázczáłá *HistPonc* K6v.]

»mocą przywłázczać« (1): Izali [łw. *Piotr*] mocą Kołłciól/ Páná Kryłtułowę oblubienicę łobie kiedy przywłáztzał? *KrowObr* 26.

»niesprawiedliwie przywłázczać« (2): żem miał był wólá [...] zołobná o Antychriłcie łwoie zdanie/ zá wtorą część tych kłáżek wypifác: [...] Rozbieráiac tho porzádnie w czym łełt Antychriłt Papá Rzymłki przeciwny Chriłtułowi: á iáko to łobie y niełłufznie y niełpráwiedliwie przywłázcza/ żeby on miał być namiáłtkiem ábo Wikáryim iego *CzechEp* 422, 51.

»przywłázczać sobie« = (zwykle) *uzurpować*; *sibi assumere* *Mącz*, *PolAnt*; *sibi vindicare* *Vulg*; *sibi arrogare a. attribuere a. sumere, ad se transferre* *Mącz*; *sibi tribuere* *Modrz* [*szyk zmienny*] (103): Othem kthori łfye myeny bicz łłinem Voyewodi wolołkyęgo y Woyewoczthwo zyemye Wolołkyey łłobyę prziwłálcza. ye^{go} Kro. mcz wyedzyecz nycz nyeraczi *LibLeg* 11/169v; *SeklKat* X3; *RejKup* o7; A nye łmyeli to áłbo nye krnábrni? ktorzy rozłádek o píłmye łwyłtym łobyę przywłálczáyą *KromRozm I*

D3v, A2v; *KromRozm II* y2v; Wiflytcy kacyrzowye przywłafzcząyą łobyę łczyre łlowo boże/ y prawe wżywanie łwyatofci *KromRozm III* Cv marg, A2v, B6, C2, C5v, I8; *GliczKsiąż* F5; I co iefth chćieć być Bogiem/ iedno łobie przywłafztzć moc Bołką? *KrowObr* 8v, 8v [2 r.], 16, 26, 40v; *Leop Num* 16/10; *RejZwierz* 103v; iako y Sákos Tátary łobie [*Niemcy*] przywłafzczćaią łudzy waleczne mieniąc ie być Sákony *BielKron* 337, 150; Dicere, Vendicare, et Confirmare esse suum, idem sunt, Sobie przywłafzczć. *Mqcz* 85d; Omnem laudem in se transmovet, Wziłtkę chwałę ná łię przeciága/ Sobie przywłafzczć. *Mqcz* 235a, 124c, 247b, 357d, 432b [4 r.], c (14); *OrzQuin* O4; *RejAp* BB2, 114; pewnie dziłiefy ły kápłani nie máiá tey mocy vłeczć trędu dułznego/ ták iako to łobie niektorzy przywłafzczćaią. *RejPos* 214v, 119v, 214v, 216, 234v, 300v, 302v; *BiałKat* 31, 323v; *GrzegŚm* 11; [*katolik do konfesjonisty*:] To y łami łiebie gánić mułłieć/ ponieważ bez łłufznego porzćdku y powołćnia/ moc Kápłćnłką łobie przywłafzczćacie. *WujJud* 146v, 85v, 131; *RejPosRozpr* b4, b4v; Kto łię bćwi łłowy mnogimi będzie obrzydłym/ á kto łobie łwobodę przywłafzczća przychodzi w nienawiełł. *BudBib Eccli* 20/8; *CzechRozm* 175, 213, 267; ále iefł okrutne niewolłtwo/ że Pan przywłafzczća łobie moc nád żywotem y łmierćią [*dominus fingitur potestatem habere vitae et mortis*] łługi łwego *ModrzBaz* 88v, 17v, 45v; *SkarJedn* 178; w ktorým [*Rzymie*] Papięż łiedzi y pćnuie nád narody/ y Bogiem łię zowie/ y to co iefł Bożego łobie przywłafzczća *CzechEp* 409, 41 [2 r.], 277 [2 r.], 330, 332, 334 (11); y Zydzi y Turcy/ y Papiężnicy/ znćiomołł/ y wiadomołł łłowć Bożego łobie przywłafzczćaią. *NiemObr* 70, 40, 48, 53, 65, 70 (12); *ReszPrz* 13, 97, 100 [2 r.]; Abowiem wiele haeretykow/ łćłzywych prorokow/ wynidzie z kołłiołł; ktorzy łobie przywłafzczćć będć Duchć Bożego *WujNT* 824, 93, 171, 364 [2 r.], *Apoc* 12 arg, s. 536, 586; *JanNKar* D2; *SarnStat* 792; *PowodPr* 30; Co komu z łćłki y przywileiu dćić: tego łobie nikt w połpolitołłi przywłafzczćć nie może. *SkarKaz* 578a; *SkarKazSej* 680b.

»za swe włafne przywłafzczćć« (1): Co [*tj. szaleństwo*] Pan Bóg przepułłczćć/ ták ná onę *Philofophy* [*starożytnych*]/ iako y ná tego Królć [*Salomona*]/ dla hćrdołłi ich/ w ktorć łye podnołłi/ wielkć hoynołłić mćdwołłi: ktorć oni nie Bogu/ od ktoręgo ołłwiećeni byli/ ále łami łobie/ zć łwć włafnć przywłafzczććli *OrzQuin* O4.

Szeregi: »podawć i przywłafzczćć« (1): Widziłł iz tu [*Ez* 44] władzć vczenya zakonu bożego/ á rozłćdek roznic y łporow okołł nyego kápłćnom/ á nyekomu inemu [*Ezechiel*] podawa y przywłafzczćć. *KromRozm III* K4.

»przywłafzczćć a przyczytćć« (1): Pćtrzayże iako iefł mocna wićrć tćkiego człowiekć kćdzego/ kto temu Pćnu przywłafzczććć á przyczytćć co iego włafne iefł. *RejPos* 213.

»(nie) przywłafzczćć, (ani, i) przypisowćć« [*szyk* 2:2] (4): Koźdi obaczćwłly łie być człowyekyem nyemya[ł]by they powagi wżywćć/ ćni tego łobyę przypifowćć y przywłafzczććć/ co należy łćmemu Bogu *GliczKsiąż* F5; *Mqcz* 392b, 464a; *RejPos* 304v.

»przywłafzczćć i przywłęzowćć« (1): Ale kto poyrzy w one łprawy przefłł Papiężow *Rzymłkich*/ obaczć/ [...] iako znććnie/ y gwałłownie/ Monćrchy łwieckie z mieylł łpychćli/ to łobie przywłafzczćććć/ y do łiebie vpornie przywłęzuićć/ co zwierzchnołłi łwieckiey należćć. *NiemObr* 167.

Przen (3) :

Zwrot: »sobie przywłaszczać« (3): GDyż w poštěpkách Práwnych v Ńpráwiedliwych Ńędzi nie ma miec [!] waŃn mieyŃcá/ áni łáŃká nie ma Ńobie nic przywłáŃzczáć [*nihil habeat ... favor usurpare JanStat 643*] *SarnStat 158* [*idem (2)*] 789, 795.

a. *Przypisywać sprawstwo, przyczynę; accommodare, referre Modrz (55)* : Dżijs też iest Ńwíęto ducha Ńwíęte⁸⁰/ dlá dziwné a nierozu^mné Ńprawy ciała Ńyna bożego/ bo tę Ńprawę Ńamému duchu Ńwíętemu koŃciol Ńwíęty prziwłáŃczá *OpecŻyw 9v; RejPs 88*; tákowa by byłá pychá y proźna chwałá ludzka/ iżby też nie bogom ále mocy Ńwey wŃzythko przywłáŃczáli *HistAl G; LubPs hh5v*; To ApoŃtoł Páweł gdy obatzył/ iż iemu przywłáŃczáli/ á KryŃtuŃem gárdzili/ rzekł do nich. [...] *KrowObr 15v, 84, 96, 103v, 213*; *Peccata condicere necessitati et instantiae*, Grzechy muŃzeniu á nieuŃtrzeżonemu przimuŃzáníu y dopiekáníu przywłáŃczáć. *Mącz 418d, 333b*; ácz koŃciol poŃpolicie Duchowi Ńwíętemu przywłáŃczá Ńiedmiorákich dárow ŃzáfárŃtwo *RejAp 34v; GórnDworz Z3v; RejPos 214, 304v [2 r.], 307; GrzegŃm 61; RejZwierc 250; WujJud 166 [2 r.], Nnv*; A wŃzákże tákowá zapláte/ ktorá Pan dawa/ przywłáŃczámy nie zaŃlugam ludzkim/ ále miłóŃierdżiu y dobrotliwoŃci PáńŃkiej *WujJudConf 112v, 42, 165; RejPosRozpr b4 [2 r.], b4v [2 r.]; RejPosWstaw [143⁴]v; CzechRozm 3*; WŃzytcy Ńię iednáko rodźimy/ z iednych że poczátkow: wŃzytcy rodzenie náŃze przywłáŃczámy iednym á tymże rodźáiu ludzkiego pirwŃzym rodźicom *ModrzBaz 56v; CzechEp 197; NiemObr 138; [GilKat 295v (Linde s.v. przywłaszczyć)]*.

Podmiotem jest tekst (2): Dla thego piŃmo ono dźiwne zmartwychwŃtanie/ przywłáŃczá Ńámey Ńczerey mocy Bożey/ á Ńłowo Ewángeliey KryŃtuŃowej *GrzegŃm 48, 48*.

Zwrot: »sobie przywłaszczać« (11): *OpecŻyw 43; BibRadz I 471a marg*; Tenże potym Woiewodá [*wołoski Stefan*] poráził Ńto tyŃiác Turkow láthá 1475 [...]. Krol MátyaŃ Ńobie to przywłáŃczáł Stefaná Hethmánem czyniác/ fiebie przekládáiąc nád nimi. *BielKron 394v, 337, 394v; WujJud 9v; RejPosWstaw 22v*; Czemu Bogá Oycá názywaŃ Ńámym rzeczy wŃzyŃtkich y niebieskich y ziemŃkich Ńtworźicielem? (-) Przeto iż on Ńam to Ńobie nád inŃze wŃzyŃtkie Bogi przywłáŃczá *CzechRozm 9, 213, 213v [2 r.]*.

Szeregi: »przywłaszczać i oddawać« (1): A ták nie dzielimy tego dobrodźieyŃtwá y tey łáŃki vŃpráwiedliwienia Ńwego ná dwoie/ [...] Ale wŃzyŃtko zupełnie miłóŃierdżiu Bożemu/ w KryŃtuŃie nam okazánemu/ przez wiárę przywłáŃczámy y oddawamy. *WujJudConf 100*.

»przypisować i przywłaszczać« [*szyk 2:1*] (3): [*faryzeusze myŃleli o Jezusie:*] ten człowiek bluzni/ A zá nie Ńám bog grzechy odpuŃŃczá? a on Ńobie to przypisuiie ij przywłáŃczá. *OpecŻyw 43*; I co tu inŃzego ná krzćiech Ńwoich okázuiecie/ kiedy niewinne dziatki krzćicie/ á thym Ńmrodliwym oleiem Ńmáruiecie/ iedno iż wy/ nie oney vmowie wierzycie/ ktorá Pan Bog z Abráhamem vtzynił [...]/ ále dufacie themu Ńmrodliwemu pomázáníu oleynemu/ ktoremu duŃzne y ćieleŃne błogóŃłáwieńŃtwo y zbáwienie przywłáŃczácie y przypisuiiecie *KrowObr 82v, 69*; [ták nas potwarzacie/ iákobyŃmy mieli tey náŃley ofiárze [*mszy Ńw.*]/ to przypisowác/ to przywłáŃczáć/ co Ńłuffnie ma być przywłáŃczono oney ofiárze/ ktorá Ńye pan KryŃtus ofiárował zá wŃŃykich nas *ZebrzydOdpow g4*].

a. *Przypisywać autorstwo tekstu (5)*: *Leop VV v; CzechRozm 18v*; Ktory wyrok ták wielce waży ten człowiek/ iż iy nieledá ktoremu Grekowi przywłáŃczá/ ále piŃze/ iákoby te Ńłowá Ńam Bog mowił. *ModrzBaz 26v; NiemObr 27*.

Zwrot: »sobie przywłaszczać« (1): nie iżbych ia łobie przywłaszczał ten wykład Zołtarza te^{go} przez M(istrza) namienionego wczyniony/ tylko pracę niemałą ktorą podiąłem *WróbŻółtGlab* A5.

αα. [Przypisywać osobie dialogu: W ktorych [księgach] wżytkę mowę przywłaszcżam nie Titonowi [...] ále onemu zacnemu Katonowi *CiceroBBud* 2.]

b. *Przypisywać opiekę nad czymś bóstwu lub świętemu patronowi* (2) : A thák wżytko ciało człowiecze bogom rozdzielałz [...]/ á nie ielth członek w ciele twoim ktoregoby im nie przywłaszczał. *HistAl* Kv; iáko y oni pirwłzy przywłaszcżáli/ Rochowi wrzody/ Apoloniey zęby/ Agácie powietrze álbo pogody *RejAp* 111v.

3. *Nadawać, udzielać; tribuere* *Modrz, JanStat; dedicare* *Mącz; ascribere, concedere* *Modrz* [w tym: co (79), komu, czemu (78)] (82) : Nie nam Pánye rácz przywłaszcżać ftworzeniu nędznemu/ Chwały they ktora należy imyenyowi twemu *LubPs* Z6v, hh4v; *KrowObr* 154, 158v; Zátym rzekł Bog Niech będą światłóci ná rozpołtrzeniu niebiełkim/ ku rozdzielańiu dnia y nocy (*marg*) [...] Nowy rząd ftánowi w rzeczách przyrodzonych/ gdi rozdzielańie Słońcu przywłaszcza oney światłóci ktora przed nim ftworzoná była [...] (–) *BibRadz* *Gen* 1/14; *Mącz* 85b; *RejPos* 304v [2 r.]; *RejPosRozpr* b4v, c; Byli też y ci/ ktorzi v nas/ to ielth/ w pośrodku Polłki/ Kłáztory ludźiom obcego narodu przywłaszcżáli. *ModrzBaz* 132v, 18v, 19; *CzechEp* 84, 87; Słowo BOże oznáymuiefz [*Duchu św.*]/ w łercách náfzych prawde iftą łam pieczętuiefz/ śmierć Kryłtułowę nam przywłaszcżalz/ łercá náfze vbelpieczalz/ ná łálce iego. *ArtKanc* H15v; iż iáko w grzechu pierworodnym nie czyniemy krzywdy krwi Pána Chryłtułowey/ kiedy iá dziećiom przez krzeft áplikuiemy: tákże w grzechu śmiertelnym/ też krew przywłaszcżaiąc iá nam przez pokutę *WysKaz* 32; [*ArgWykład* 38/121, 41/79; Ale iż niemálz żadnego ták zápamiętałego ktoryby miał the moc poświęćć ciało y krew páná Kryłtułowę przywłaszcżać niewiáłtam/ ábo y inłfym prołthym ludźiem. *ZebrzydOdpow* ł3; *BudUrząd* 48v *marg*].

W przeciwstawieniu: »przywłaszczać ... wydzierać« (1): Tá tedy łprawiedliwość/ nie tylko káżdemu przywłaszcza co komu włánie przynależy/ ále też nic nikomu nie wydziera *RejPosWstaw* [21²]v.

Zwroty: »gwałtownie [= *gwałtem*] przywłaszczać« (1): Aleby nic więcej nie było nád to/ iż łobie Papięz tytuły Páná Chriłtułowe gwałtownie przywłaszcza/ dołyc tym pokázuie/ iż on włánym Antychryłtem ielth. *NiemObr* 157.

»niesprawnie przywłaszczać« (2): Thák iż ci co theraz ku połnoci w barzo zimnich łtronach miełzkaią, cudze imiona łobie nie łprawnie przywłaszczaią. *MiechGlab* 39, 38.

»(káżdemu) co (komu) (przy)należy (włásnie), káżdemu co czyje (a. jego) jest, káżdemu jego prawo, włásną rzecz przywłaszczać« = *unicuique quod suum est tribuere* *Modrz, JanStat; ius suum unicuique a. suum cuique tribuere* *Modrz* [szyk zmienny] (4:4:1:1): *RejWiz* 76v; Gdyż nas pímo vpomina s tego/ ábychmy káżdemu to przywłaszcżáli co ielth czyie *RejPos* 304, 250; *RejPosRozpr* b4 *marg*; *RejPosWstaw* [21²]v; Zás z ludźmi łprawiedliwemi ktorzi káżdemu iego włáfną rzecz z dobrej woli przywłaszcżaią/ wćielzna ielth/ życia/ rzeczy/ y wżytkich łpraw łpołeczność. *ModrzBaz* 137v, 91, 100; Nawysłze tedy dobro ielth w tym żywoćie/ łprawiedliwoći náfzłádowác/ y iednému káżdemu co iego ielth przywłaszcżać. *SarnStat* 138, 240.

»sobie przywłaszczać« = *nadawać sobie bezprawnie, zawłaszczać, uzurpować* = *sibi assumere* *HistAl; sibi vindicare* *JanStat* [szyk zmienny] (43): *KromRozm III* H6, Pv; *KrowObr* 19v, 39v; *BibRadz* I 346;

BielKron 219v; Bo niewiałtá kiedy iest mężczyzná/ á mężczyzná kiedy iest kto święcony/ á ten zásię/ kiedy iest Káplán/ Íprawowánia Krztu przywłázczać łobie niemáią. *KuczKat* 130, 340; *WujJud* 88v, 153; *WujJudConf* 88v; *SkarŻyw* 91; *StryjKron* 622; *CzechEp* 28, 51, 371, 387, 388, 404; O czy^m piáło fię wyłzey nieco/ gdy fię pychá Bonifácyufá s. kthory oboy miecz łobie przywłázczał/ przypomináłá. *NiemObr* 167, 48, 133, 159, 166, 167; dlatego sz to my osobliwie warujemy ze ani my ani Przodkowie nasi tego [tytułu dziedzica tronu] ani słowy vzywać ani rzeczą przywłázczać łobie mamy *ActReg* 43; *WujNT* 792; IEłli Zydowie między łobá niezgodę áłbo wojnę iáká zrułá/ łędzia miáłtá náłzégó żadnéy zwiérzchności práwá niech łobie nád nimi nie przywłázcza *SarnStat* 252, 1148. Cf »tytuł, imię przywłázczać«.

»tytuł, imię przywłázczać« [zawsze: sobie] = *nomen assumere* *HistAl* [szyk zmienny] (9:5): *MiechGlab* 38, 39; Pychę nádętołć y próżną chwałę bogowie záwždy w nienawilci mieli/ á tákże też łmiertelne karzá/ gdi łobie imię niełmiertelności przywłázczáią *HistAl* E6v, F7v; *LubPs* A4; *KrowObr* 13v [2 r.]; *Mqcz* 156d; *RejAp* 38v [2 r.]; A thu też iuż obaczyć możelz/ iż Piotr łobie nigdy tych kluczów áni tych tytułow nie przywłázczał *RejPos* 302; *RejPosWstaw* [143²]; *WujNT* 835; *NiemObr* 157.

Szeregi: »przyczytać i przywłázczać« (1): A ták wedle włáłności łłow piłmá świętego/ łam tylko Pan Bog nas vłpráwiedliwia dla Páná Kryłtułá/ gdy nam grzechow náłzych nie przyłádzá/ ále łpráwiedliwość iego przyczytá y przywłázczá. *WujJudConf* 95v.

»przywłázczać i przypisowác« (1): Izálz niewielz? iż fię przed thym Fokáłem Bifkupi Rzymłcy Papiężmi nienázywáli/ chocia im też to nie ktorzy pochlebcy przywłázczáłi [!] (i przy)piłowáli. *KrowObr* 7.

W przen (1) : Thymi otho łłowy [*Eph* 3] Apołtoł s. mielzkanie Páná Kryłtułowe w nas/ przywłázczá łercem náłzym. *RejPosWiecz*² 92v.

Przen (11) :

Zwrot: »sobie przywłázczać« = *zaskarbiac* (1): Náde włzytko czyni mi cię godnym miłłści/ o dobry Iezu/ kubek ktorýs pił (to iest) łpráwá zbáwienia náłzego. Tá rzecz miłłść náłzę koniecznie łobie przywłázczá *LatHar* 263.

a) *Odnosić korzyść duchowá (zawsze z ofiary Chrystusowej)* [zawsze: sobie] (10) : ále że [kapłán] łpráwę Páná Chriłtułowę/ to iest ofiárę onę/ ktorá P. Chriłtus łam łiebie ofiárował [...] łobie y łłucháczóm/ y inłzym choć nieprzybytnym y zmárłym przywłázczá. *WujJud* 228v, 232 *marg*, Mm8.

przywłázczać przez co (2): Nie iestci ofiárá zá vmárłe Wiczerzey Pánłkiey przeciwná [...]: iáko y męká Pánłka (ktorey záłługę przez tę ofiárę łobie przywłázczámy) *WujJud* 239, 232.

przywłázczać czym (1): A nie mamy żadného dylá áni Ofiáry/ przez ktorábyłmy mogli łye ziednoczyć z Bogiem/ iedno przez tę [...] przez ktorá [...] przywłázczámy łobie duchem łtrełktánym/ y łercem łkrułzónym [...] łdobrodziełstwo ono/ krzyżowéy [...] Ofiáry. *OrzQuin* N3.

W charakterystycznych połączeniach: *dobrodziejstwo ofiary przywłázczać, ofiárę* (3), *sprawę, záłługę [ofiary]* (4).

W połączeniu szeregowym (1): Alełmy y pierwey powiedzieli/ że káždy wiárá łwá przyymuie y przynośi łobie/ áłbo przywłázczá wiárę Kriłtułowę/ gdy łłyłzy Ewángeliá *WujJudConf* 244.

Zwroty: »przywłaszczać społeczność« (1): A ták pożywánim oboygá onego ćiałá Chriřtuřowego/ raz zá nas wydánego/ y krwie raz wylaney przywłafzczamy łobie łpoleczność y vcześnictwo. *CzechRozm* 261v.

»przywłaszczać ucześnictwo« (1): *CzechRozm* 261v cf »przywłaszczać społeczność«.

Szeregi: »przyjmować i przywłaszczać« (1): Aleście tego nie dowiedli/ ábychmy przez tę ofiárę/ załługi Chriřtuřowej nie przijmowali y nie przywłafzczáli łobie. *WujJud* 244. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»przywodzić i przywłaszczać« (1): Abowiem onę moc ktora z Męki Páná Chriřtuřowej pochodzi [...] przez Sákrámenty iákoby przez rury iákie ku łobie przywodziimy/ y przywłafzczamy *WujJud* 232.

a. Dedykować tekst (2) : Tę tedy pracą moię á chuc którą W. K. Miłofciam/ Miłofciwe Kłiążetá przywłafzczam/ ráćcie zá wdzięczne ná ten czás prziyąc. *GliczKsiąż* A4v.

W połączeniu szeregowym (1): ty kłiążki/ iáko wielkiemu á Krześciánłkyemu Krolowi [...] oddawam/ przywłafzczam/ y przypifuię. *RejPos* A3.

4. Odnosić, uznawać, że dana wypowiedź dotyczy kogoś a. czegoś [w tym: co komu, czemu (19)] (20) : Ná tey łentencye ielliby kto przełtác chciał/ tedy muři podobyenłtwá o roli [tj. *przypowieść o siewcy*] przywłafzczác podobyenłtwu człowieká. *LubPs* T, M4, T, T5 *marg*; Sáráceni [...] máyá łie zá potomki łłáákowe łyná Abráámowego przywłafzczáyá łobie obiętnice boskie/ które Pan bóg vczenił Abráámowi *Mącz* 369a; Przed łtworzeniem v Bogá być łámemu Bogu należy/ á Synowi łie to przywłafzcza/ toć muři być ieden. *SarnUzn* E7; Duch łwięty iedny piłmá dwiemá perłonam roznych mieyfc y czáłow przywłafzcza. *SarnUzn* E7v, B2v, E2v, E6, G4v; *RejPos* 305, 338, 348v; *CzechRozm* 14; *CzechEp* 213; [*Chryřtus do Żydów:*] Iełt Oćiec moy/ ktore^{go} wy powiádaćie bogiem wáłzym/ ále go nie znaćie rć. Z tych łłow páná Chriřtuřowych/ náuczyc łię te^{go} mamy/ iż włzytkie ony mieyfcá Stáre^{go} tełtáme^{tu}/ ktore o iednym Bogu łwiadczą: Oycu Páná Chriřtuřowemu/ á nie iákicy Troycy zmyłłoney przywłafzczác mamy. *NiemObr* 110, 108; [*BudArt* N2v].

przywłaszczać do czego (1): W Polłkim ięzyku confunduią *Mutuum* á *Commodatum*, té dwoie łłowá zowiác pożycániem. Ale Łáćinnicy rozdzielnie o nich mówią. Bo *Commodatum* zowią, gdy kto pożycza ná czás áby mu záś toż wrócił, koniá, łiękiery, etc. Ale *in mutuo pure* mówiác do wzywania trwáłęgo przywłafczáią *SarnStat* 1272.

Ze zdaniem dopelnieniowym (1): O włzechmogący miły Pánie/ iákoż wiele záwždy tych bywáło/ ktorzy łie tágáli ná ten łwięty wrząd twoy [...]/ chcieli odpufzczác grzechy z mocy łwey ludowi twemu [...]. Przywłafzczáiąć ielzcze też y to łobie/ iż Piotrowi tá moc byłá daná *RejPos* 234v.

5. Przeznaczać, kierować; consecrare *Mącz* (2) :

przywłaszczać co komu (1): Czi grzelżá przeciw panu Bogu [...]. Ktorzy komu ynemu tę modlitwę prziwłafczáią krom pana Boga *SeklKat* T2v.

przywłaszczać ku czemu (1): *Mącz* 363c cf *Szereg*.

Szereg: »przywłaszczać i przypisować« (1): Consecro, idem quod simplex, Połwięcam/ ku łłżbie bożey prziwłafzczam y przypifuię. *Mącz* 363c.

6. Brać pod opiekę, adoptować, przysposabiać; adoptare, arrogare *Cn* [komu] (2) :

Zwrot: »przywłaszczać [kogo] sobie [za kogo]« (1): nychcą fye fnimi [księza ze swoimi bękartami] wyrwać/ wyftąpić/ áni czuć/ bierzą poľpolicye á przywłaľfczýą tákowe ľobye zá fýnowce y fyeľtrzanki *GliczKsiąż* B5.

Szeregi: »brać a przywłaszczać« (1): *GliczKsiąż* B5 *cf* *Zwrot*.

[»sposabiać albo przywłaszczać«: Tákże teź y ten który dzieći ma/ y ten który niema może ľpoľobić/ ále tego potrzebá áby ten który ľpoľabia/ álbo przywłaľfczća/ był goľpodarzem *SzczerbSpecSax* 417 (*Linde s.v. przywłaszczyć*).]

Przen: *O Bogu wobec ludzi* (1) :

Zwrot: »sobie [kogo] przywłaszczać« (1): *BialKaz* G4 *cf* *Szereg*.

Szereg: »przyspasabiać i przywłaszczać« (1): I przeto go [Jezusa] wyznawamy być iednourodzonego/ od oycá/ to iest/ iľz iednego tylo tego fýná vrodził/ gdyľz wľzyľtki ińfe ľobie przyľpaľabia y przywłaľfczća. *BialKaz* G4.

7. Poczytywać, uważać (1) :

Zwrot: »sobie przywłaszczać [za co]« (1): A to czo czynil [grzesznik odbywający pokutę] albo pokutował niema ľobie przywłaľfczac za doľfc vczińieńie dla onego iawnego grzechu/ ale zakaranie *SeklKat* x3.

8. Przyrównywać, zestawiać [kogo, co] (4) :

przywłaszczać komu, czemu (2): Tę to Olhę [tj. władczynię Rusi] Ruś przywłaľfczća Słońcu/ mowiac: iáko Słońce świat oświeca/ ták teź oná nas oświećiła *BielKron* 427v, 463; [Iáko Diogenes philozoph/ dobrze nierządnicę gładkie flodkiemu pićiu/ ktore trućiznę w ľobie ma/ á ludzie o gárdľá przypráwia: przywłaľfczća. *LorichKosz* 68v (*Linde s.v. przywłaszczyć*), 173 (*Linde s.v. przywłaszczyć*)].

przywłaszczać ku czemu (2): Ale iź miedzy ludźmi ták rozumiemy/ że ten ma więćfzý cześć który ná práwey łronie iest poľádzon: przeto tę rzecz teź przywłaľfczćaiąc ku niebieľkim rzeczám/ ku wyľawieniu chwały Pána Chriľtuľowej [...]/ wyznawamy że on iest ná práwicy Oycowľkiej. *KuczbKat* 55; *StryjKron* 125.

Synonimy: **1.** dawać, przyjmować, przysposabiać; **a.** przyľcząć, wcielać, zjednoczać; **2.** przycytawać, przycytować, przyczytywać, przydawać, przypisować, przysądzać, przywięzować; **3.** podawać, przynosić, udzielać; **a.** dedykować, ofiarować, oddawać, poświęcać, przypisować; **4.** przypisować, przyrownywać; **5.** poświęcać; **6.** przyspasabiać, przysposobiać, sposobiać; **8.** przyrownywać.

Formacje współrdzenne: przywłaszczać się, uwłaszczać; przywłaszczyć.

Cf PRZYWŁASZCZAJĄCY, PRZYWŁASZCZAN, PRZYWŁASZCZANIE